

Ve Štrasburku dne 14.11.2017
COM(2017) 673 final

**SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU
HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ**

Posilování evropské identity prostřednictvím vzdělávání a kultury

**Příspěvek Evropské komise k setkání vrcholných představitelů 17. listopadu 2017 v
Göteborgu**

Posilování evropské identity prostřednictvím vzdělávání a kultury

Príspevek Evropské komise k setkání vrcholných představitelů 17. listopadu 2017 v Göteborgu

„Vzdělávání a kultura jsou klíčem k budoucnosti – pro jednotlivce i pro naši Unii jako celek. Je to šance přeměnit okolnosti na příležitosti, udělat ze zrcadel okna a dohodnout se na tom, co znamená přívlastek „evropský“ v celé jeho rozmanitosti. Až se evropští lídři tento týden setkají v Göteborgu, musíme tuto příležitost využít a zajistit, aby vzdělávání a kultura byly hybnými silami pro vytváření pracovních míst, hospodářského růstu, sociální spravedlnosti a v konečném důsledku jednoty.“

(předseda Juncker, 14. listopadu 2017)

„EU není dokonalá, ale pro řešení nových výzev, jimž čelíme, je to nejlepší nástroj, který máme. Potřebujeme, aby EU byla nejen zárukou míru a demokracie, ale také bezpečnosti pro naše občany. Potřebujeme, aby lépe sloužila jejich potřebám a přáním volně žít, studovat, pracovat, pohybovat se a dosahovat prosperity po celém našem kontinentu a využívat výhod bohatého evropského kulturního dědictví.“

(Bratislavské prohlášení ze dne 16. září 2016)

Chceme Unii, která občanům skýtá nové příležitosti ke kulturnímu a společenskému rozvoji a hospodářskému růstu. [...] Zavázali jsme se, že budeme usilovat o Unii, kde mladí lidé dostávají nejlepší vzdělání a odbornou přípravu a mohou studovat a nalézat uplatnění po celém kontinentu; Unii, která chrání naše kulturní dědictví a propaguje kulturní rozmanitost.“

(Římské prohlášení ze dne 25. března 2017)

Diskuze o budoucnosti Evropy běží na plné obrátky. Evropská komise ji zahájila již v březnu 2017 svojí bílou knihou¹. Předseda Juncker představil svou vizi **jednotnější, silnější a demokratičtější Unie** ve svém projevu o stavu Unie v roce 2017² a prezentoval jasný plán vedoucí k setkání vrcholných představitelů v Sibiui, které mezitím svolal předseda Tusk na 9. května 2019 a kde by se mělo pokračovat v rozhodování o budoucnosti Evropy na základě výstupů debat na programu vrcholných představitelů³.

Jedna z klíčových otázek, o které se bude diskutovat a rozhodovat, je **sociální rozměr Evropy**. Komise představila zvláštní diskusní dokument⁴, který poukazuje na výrazné úspěchy Evropy v této oblasti. Evropská společnost je nejrovnější a nejinkluzivnější na světě, má vysokou střední délku života (průměrně 80,7 roku) a solidní systémy sociální ochrany, které pomohly přestát hospodářskou krizi. Nezaměstnanost klesá (v září 2017 dosáhla 7,5 %, což je nejnižší zaznamenaná míra od listopadu 2008), ale její úroveň se mezi jednotlivými zeměmi výrazně liší a 18,4 milionu osob je stále nezaměstnaných, včetně 3,7 milionu

¹ COM(2017) 2025.

² https://ec.europa.eu/commission/state-union-2017_cs

³ <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/talinn-leaders-agenda/>

⁴ COM(2017) 206.

mladých lidí. Současně 40 % evropských zaměstnavatelů hlásí, že je pro ně obtížné najít osoby s kvalifikacemi, které jsou zapotřebí k růstu a inovacím.

Uvažování o budoucnosti naší společné Unie rovněž předpokládá úvahu o **síle naší společné identity**. V době, kdy jsou naše evropské hodnoty a demokracie podrobovány nelehké zkoušce v podobě probouzejících se populistických sil doma i v zahraničí nebo šířících se falešných zpráv a manipulace našich informačních sítí, je načase, aby evropští lídři a instituce EU zareagovali. Při setkání v Římě v březnu 2017 se dohodli, že je třeba EU udržet jako jedinečný projekt, v rámci něhož může EU a její členské státy v duchu hesla „**jednota v rozmanitosti**“ využívat jedinečnosti, silných stránek a bohatství svých jednotlivých národů k dosažení bezprecedentního pokroku. Šedesát let po podepsání Římských smluv zůstává posilování naší evropské identity stále naším základním úkolem a vzdělávání a kultura představují to nejlepší řešení pro jeho splnění.

Proto se evropští lídři setkají dne 17. listopadu 2017 v Göteborgu, aby debatovali o budoucí úloze, kterou má hrát vzdělávání a kultura v posilování pocitu sounáležitosti a příslušnosti k jednomu kulturnímu společenství.

Toto sdělení je příspěvkem Evropské komise k jejich setkání. Vymezuje hlavní témata a možné budoucí kroky, které budou **v souladu se zásadou subsidiarity** a se skutečností, že oblast vzdělávání a kultury mají primárně v kompetenci členské státy, ať už na celostátní, regionální či místní úrovni. Pravomoci Unie jsou omezené na rozvoj spolupráce, tedy na podporu a doplňování opatření na úrovni členských států. Unie může přispět i financováním programů (k těm nejdéletrvávajícím a nejpopulárnějším patří Erasmus pro oblast vzdělávání a Media pro oblast kultury).

V tomto sdělení se prezentuje vize **evropského prostoru vzdělávání**, který má vycházet z nové agendy dovedností pro Evropu⁵ a investic do evropských iniciativ pro mládež⁶. Vzdělání je součástí řešení toho, jak zajistit více lidem slušné zaměstnání, jak lépe reagovat na potřeby dovedností v oblasti hospodářství a jak posílit **odolnost** Evropy v kontextu rychlých a výrazných změn, které přináší technologická revoluce a globalizace. Tímto posledním hlediskem se zabýval **diskusní dokument Komise o využití potenciálu globalizace**⁷, který upozornil na klíčovou roli sociálních a vzdělávacích politik při zvyšování odolnosti a podpoře inovací a konkurenceschopnosti. Evropa v zajišťování vysoce kvalitních dovedností nijak nevyhází, neboť i členské státy, které v této oblasti vykazují nejlepší výsledky, zaostávají za nejrozvinutějšími asijskými zeměmi. Má ale ambici využít všechny příležitosti, které jí nabízí nový vývoj.

Je proto ve společném zájmu všech členských států maximálně využít potenciál vzdělávání a kultury jakožto prostředků pro vytvoření pracovních příležitostí, posílení sociální spravedlnosti a aktivního občanství a poznání **evropské identity v celé její rozmanitosti**.

⁵ COM(2016) 381.

⁶ COM(2016) 940: Investice do evropské mládeže; COM(2016) 941: Zlepšování a modernizace vzdělávání; COM(2017) 248: Rozvoj škol a vynikající výuka poskytující výborný start do života; COM(2017) 247: Obnovený program EU v oblasti vysokoškolského vzdělávání.

⁷ COM(2017) 240.

1. Na cestě k ambicióznímu společnému evropskému programu pro vzdělávání a kulturu

Evropa je konfrontována s důležitým vývojem v řadě oblastí:

- pokračující digitalizace, automatizace, umělá inteligence a potřeba udržet krok s technologickým pokrokem,
- budoucnost práce, její dopad na pracovní podmínky a budoucí požadavky na dovednosti a kvalifikace,
- modernizace evropského sociálního státu, sociální začleňování a nutnost sdílet výhody vyplývající z růstu a snižovat nerovnost, včetně nerovnosti žen a mužů,
- demografický vývoj, stárnutí pracovní síly a potřeba integrovat kulturně odlišnou populaci migrantů,
- nové způsoby komunikace, sociální média, fenomén „falešných“ zpráv a potřeba podporovat mediální gramotnost u všech občanů, jakož i
- problém rozmáhajícího se populismu a xenofobie, riziko násilné radikalizace a potřeba posílit pocit sounáležitosti.

Vzdělávání a kultura mohou a měly by být částečnou odpovědí na řadu z těchto problémů a napovědět, jak naplno využít příležitosti, které se nabízejí:

- vzdělávání tvoří základ kreativní a produktivní pracovní síly, která je motorem výzkumu, vývoje a inovací, neboť je schopna určovat směřování technologického a digitálního vývoje, nikoli na něj pouze reagovat; vzdělávání a odborná příprava dává lidem dovednosti, které vyžaduje trh práce, a umožňuje jim reagovat na proměňující se okolnosti a strukturální změny či narušení; vzdělávání, odborná příprava, rekvalifikace a rozšiřování dovedností mohou usnadnit přechody mezi pracovními místy; vzdělávání a odborná příprava dává lidem možnost vytvářet vlastní pracovní místa; vysoce kvalifikovaná a flexibilní pracovní síla je hlavní oporou **odolného hospodářství**, které je dobře připraveno na možné otřesy a hraje proaktivní roli v celosvětové ekonomice.
- Vzdělávání a odborná příprava jsou také nejlepším způsobem, jak zvýšit zaměstnatelnost a pomoci lidem ke slušným pracovním místům. Nabízejí nejlepší ochranu před nezaměstnaností, chudobou a sociálním vyloučením. Kvalitní a inkluzivní vzdělávání od útlého dětství vytváří základ **sociální soudržnosti**, sociální mobility a spravedlivé společnosti.
- Současně vzdělávání a kultura činí z Evropy atraktivní místo pro život, studium a práci ve znamení svobody a společných hodnot, které se odrážejí v základních právech a otevřené společnosti. Vzdělávání tvoří základ pro **aktivní občanství** a pomáhá zabraňovat populismu, xenofobii a násilné radikalizaci.
- Kulturní rozmanitost Evropy je její silnou stránkou. Je zdrojem kreativity a inovací a současně představuje společnou půdu, z níž vyrůstá specifický charakter evropského způsobu života. Vzdělávání a kultura jsou nepostradatelné pro to, aby lidé i) lépe se vzájemně poznávali napříč hranicemi a ii) si uvědomovali, co znamená být „Evropan“. Porozumění našemu kulturnímu dědictví a rozmanitosti a jejich ochrana jsou

předpokladem pro zachování evropského kulturního společenství, společných hodnot a **identity**.

2. Podpora mobility a usnadňování přeshraniční spolupráce

Lidé v Evropě svobodně studují, pracují, cestují a sdílejí nápady a myšlenky. Jádrem evropského projektu bylo vždy překonávání hranic a možnost svobodného pohybu. Vnitřní trh je dnes skutečností pro zboží, nikoli však pro vzdělání či kulturu. Na druhé straně pozorujeme narůstající zájem vzdělávací a kulturní obce o přeshraniční spolupráci a mobilitu, a to jak pokud jde o učení, tak v případě kulturních a tvůrčích činností ve všech členských státech.

Jednou ze zjištěných překážek mobility studentů je skutečnost, že navzdory boloňskému procesu⁸ a dalším rámcům spolupráce v rámci Rady Evropy nejsou **vysokoškolské diplomy** bez problémů uznávány v jiných členských státech, což mladým lidem brání, aniž by k tomu existoval skutečný důvod, studovat či pracovat v jiné zemi. Je to promarněná příležitost, jak dát mladým lidem dobré vzdělání, a překážka pro tok nápadů a myšlenek, která brzdí práci univerzit, výzkum a inovace. Jde rovněž o přetrvávající překážku na cestě ke vzniku skutečně integrovaného evropského trhu práce.

Přetrvává řada administrativních a byrokratických bariér, které **univerzitám**, vysokoškolským institucím a poskytovatelům odborné přípravy brání v hladké spolupráci napříč hranicemi. Studijní programy a programy odborné přípravy, jež by vedly k získání kvalifikace, která je automaticky uznána ve více zemích, jsou navíc stále výjimkou. To ztěžuje život absolventům a brzdí práci univerzit, které se musí zabývat administrativními záležitostmi, místo toho, aby se soustředily na špičkové výsledky.

V mezinárodním žebříčku 50 nejlepších univerzit na světě je pouze deset univerzit se sídlem v EU. Je důležité, aby Evropa zůstala atraktivním místem pro studium a aby v budoucnu bylo v mezinárodních žebříčcích zastoupeno více evropských univerzit. EU na podporu špičkové úrovně našich vysokoškolských institucí a k posílení pocitu příslušnosti k EU podporuje ze svého rozpočtu několik málo evropských institucí vysokoškolského vzdělávání, které poskytují vzdělávání v evropských otázkách: Evropský univerzitní institut ve Florencii, College of Europe (Bruggy a Natolin), Evropský institut veřejné správy v Maastrichtu, Akademie evropského práva v Trevíru a Mezinárodní středisko evropského vzdělávání v Nice. Ze stejných důvodů by orgány EU a členské státy měly podpořit zřízení školy evropské a nadnárodní správy věcí veřejných ve Florencii, která bude vzdělávat vedoucí pracovníky ze státních správ, soukromého sektoru a občanské společnosti v záležitostech EU. EU podporuje také Evropský inovační a technologický institut (EIT), který pomáhá tvořivým lidem rozvíjet nové nápady a podnikatelské projekty.

EU již zásluhou programu Erasmus+ dosahuje vynikajících výsledků, pokud jde o **aktivní podporu mobility**, a to nejen v případě vysokoškolských studentů, ale také pokud jde o středoškolské studenty, studenty odborné přípravy a mladé odborníky, jakož i učitele. V poslední době Komise zahájila činnost Evropského sboru solidarity, který nabízí mladým

⁸ Boloňský proces je mezivládní proces, který byl zahájen v roce 1999 a usnadňuje vzájemné uznávání diplomů vysokoškolského vzdělávání ve 48 zemích.

lidem z EU ve věku od 18 do 30 let nové příležitosti pro dobrovolnickou činnost, stáže či zaměstnání. V roce 2017 dostali mladí Evropané příležitost objevovat a poznávat Evropu prostřednictvím projektu Move2Learn Learn2Move.

Nejvýraznějším příkladem činnosti EU na podporu mobility je několik generací nejpobulárnějšího evropského programu **Erasmus+**⁹. Za 30 let jeho existence mohlo díky tomuto programu 9 milionů lidí absolvovat pobyt v jiné zemi za účelem studia, odborné přípravy, výuky či dobrovolnické práce. Lidé hovoří o „generaci Erasmus“. Z důkazů vyplývá, že lidé, kteří se zúčastnili programu Erasmus, mají vynikající šance na trhu práce. V časech globalizace pak hodnota takových zkušeností ještě vzroste. I dnes ale platí, že **příležitost zúčastnit se tohoto druhu mobility dostane pouze 3,7 % mladých lidí**. Také je pravda, že mobilita mimo tyto dobře zavedené rámce zůstává z výše uvedených důvodů obtížná.

Volají-li evropští lídři a občané po otevřené Evropě, v níž bude mobilita ve vzdělávání něčím samozřejmým, a chce-li Evropa zůstat kontinentem excelence, atraktivním místem pro studium, výzkum a práci, je načase začít budovat **evropský prostor vzdělávání**. Ačkoli pravomoci Unie v oblasti vzdělávání a kultury pochopitelně neumožňují takovou harmonizaci jako v jiných oblastech, na úrovni EU je možné a žádoucí realizovat alespoň aktivity založené na spolupráci.

Další postup (pokud jde o návrhy předložené níže, které zahrnují přístup k financování z prostředků EU po roce 2020, konečná rozhodnutí se budou přijímat až v kontextu budoucích jednání o financování EU a víceletém finančním rámci pro další období):

- jako základní prvek evropského prostoru vzdělávání připravit návrh **doporučení Rady o vzájemném uznávání diplomů vysokoškolského vzdělání a osvědčení o ukončení školní docházky / studijních pobytech v zahraničí**. Součástí toho by mohl být i nový postup, který by čerpal ze zkušeností s existujícími modely spolupráce, aby se usnadnilo takové uznávání a učinil se další krok v oblasti přeshraničního uznávání osvědčení o odborné přípravě a celoživotním učení (tzv. „*sorbonnský proces*“),
- do roku 2025 rozšířit osvědčený **program Erasmus+** ve všech kategoriích, které již pokrývá (žáci, studenti, stážisti, učni a učitelé), s cílem zdvojnásobit počet účastníků a oslovit ty ze znevýhodněných prostředí,
- v roce 2019 začít pilotní projekt, kterým se zavede **studentský průkaz EU**; průkaz by měl být do roku 2025 k dispozici všem studentům, kteří se účastní programu mobility, aby se usnadnila přeshraniční mobilita studentů a poskytly se nové snadno použitelné způsoby uchování údajů v osobních akademických záznamech,
- usilovat o budování skutečně **evropských univerzit**, které budou moci vytvářet sítě, hladce spolupracovat i napříč hranicemi a konkurovat ostatním institucím na mezinárodní úrovni, což zahrnuje i založení školy evropské a nadnárodní správy věcí veřejných (jako součást Evropského univerzitního institutu v italské Florencii).

⁹ <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/>

3. Investice do lidí a do jejich vzdělávání

Investice do vzdělávání je společným zájmem všech členských států a Evropy jakožto celku, neboť je hnací silou tvorby pracovních míst, hospodářského růstu a prosperity a podporuje vzestupnou hospodářskou a sociální konvergenci mezi členskými státy i na vnitrostátní úrovni. Investice do počátečního vzdělávání a odborné přípravy a celoživotního rozšiřování dovedností přináší zisk jak jednotlivcům, tak veřejnosti. Vzdělávání neslouží jen dosahování hospodářských a sociálních cílů. Je to také právo zakotvené v článku 14 Listiny základních práv Evropské unie, i když se oblast působnosti tohoto práva omezuje na činnost institucí a orgánů EU a na členské státy se uplatňuje pouze při provádění práva EU.

Systémy vzdělávání a odborné přípravy v Evropě jsou celkově kvalitní, ale mají i nedostatky: příliš mnoho žáků získá pouze nízkou úroveň znalostí. Podíl **žáků se slabými výsledky** v oblasti přírodních věd se za poslední dobu prudce zvýšil o 25 %. Podíl žáků se špatnými výsledky v matematice několik let stagnuje na úrovni přibližně 20 %. Tito mladí lidé budou mít vážné problémy na trhu práce. 20 % obyvatelstva EU v produktivním věku má nízkou úroveň dovedností v oblasti jazykové a početní gramotnosti. 44 % obyvatelstva EU má nízkou úroveň digitálních dovedností. Vzhledem k tomu, že poptávka po dovednostech neustále roste, tento problém nezmizí.

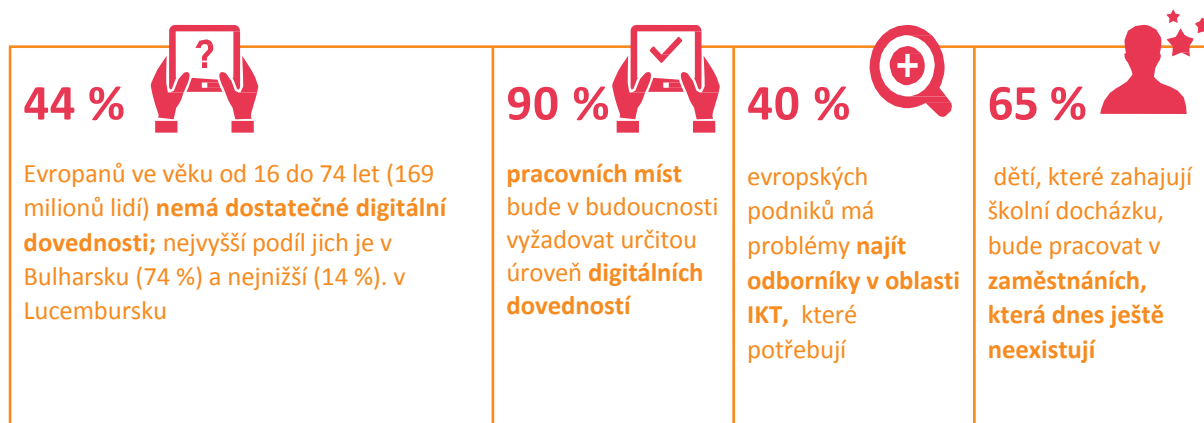
Údaje z posledního ročníku Programu OECD pro mezinárodní hodnocení žáků (PISA) poukazují na to, že jeden z pěti žáků v EU má **nedostatečné výsledky ve čtení, matematice a přírodních vědách**. Mezi lety 2012 a 2015 se tato tendence slabých výsledků v EU jako celku ještě zhoršila. V zemích, které se zúčastnily průzkumu OECD zaměřeného na dovednosti dospělých (PIAAC) 2012, 5 % až 28 % má jen tu nejnižší úroveň gramotnosti a 8 % až 32 % jen tu nejnižší úroveň početní gramotnosti.

Druhý problém souvisí s **rovnými příležitostmi**. Nepřiměřeně velký počet žáků se slabými výsledky pochází ze znevýhodněných prostředí (tj. z domácností s nízkou úrovní příjmů nebo vzdělání). Z uvedeného vyplývá, že v praxi vzdělání často neposkytuje skutečnou šanci na sociální mobilitu. Kvalita ve vzdělávání neznamená jen dosahování dobrých výsledků, ale i zajištění toho, aby všichni žáci získali podporu, kterou potřebují k tomu, aby mohli dobrých výsledků dosáhnout.

Dalším klíčovým aspektem kvalitního vzdělávání je zajistit, aby systémy vzdělávání (včetně odborného) poskytovaly všechny znalosti, dovednosti a kompetence, které se v dnešním světě považují za nezbytné. Vzhledem k tomu, že potřeby dovedností se rychle mění, má zásadní význam učení se prací, například formou učňovské přípravy nebo v širším kontextu celoživotního učení. Důležitou roli přitom hrají podniky, které mohou navazovat partnerství se vzdělávacími institucemi. Aby se daly využívat výhody technologického vývoje, je zapotřebí řešit existující nedostatky ve výuce digitálních dovedností, jako je například programování nebo dovednosti v oblasti kybernetické bezpečnosti, mediální gramotnosti a podnikání. Mají-li se mladí lidé plnohodnotně podílet na dění v různorodých a rychle se měnících společnostech, musí si navíc osvojit i sociální a občanské dovednosti a schopnost

„učit se“. Je nutné vyvinout větší úsilí při přípravě učebních osnov, které mají být komplexní a zahrnovat všechny tyto „**klíčové kompetence**“.

Zvláštním problémem je učení se **jazykům**. Proces evropské integrace vyžaduje dobré jazykové znalosti. Vícejazyčnost představuje jednu z největších výhod pramenících z kulturní rozmanitosti v Evropě, ale současně i jeden z největších úkolů. Téměř polovina občanů EU ovládá pouze svoji mateřštinu. Ve velké většině členských států¹⁰ je přitom v určitém okamžiku školní docházky výuka dvou cizích jazyků povinná pro všechny studenty navštěvující programy všeobecného vzdělávání.

Problematické je i to, že je jen málo zájemců o studium oborů **přírodních věd, technologie, inženýrství a matematiky**, a to zejména mezi dívkami. S tím souvisí i nedostatek příležitostí interdisciplinárního zaměření a to, že příliš málo studentů kombinuje přírodní vědy s humanitními obory. Zvyšuje se tím riziko nedostatku pracovní síly a chybějících dovedností, což může brzdit inovace a konkurenceschopnost.

Budoucí vývoj:

- připravit **doporučení Rady o zlepšení jazykového vzdělávání** v Evropě, v němž se stanoví referenční hodnota, podle které by do roku 2025 všichni evropští absolventi vyššího sekundárního vzdělávání měli mít dobrou znalost dvou jazyků vedle své mateřštiny (svých rodných jazyků),
- v kontextu nových postupů spolupráce na úrovni EU zavést do roku 2025 ambicióznější referenční hodnoty Rady, pokud jde o podíl žáků se slabými výsledky a žáků, kteří předčasně ukončí školní docházku: první referenční hodnota by se měla snížit ze současných 15 % na 10 % a druhá ze současných 10 % na 5 %. Mohly by se dohodnout i nové referenční hodnoty pro **digitální kompetence a podnikání**,
- začátkem roku 2018 **aktualizovat doporučení** o klíčových kompetencích.

K lepšímu vzdělávání přispívají tři hlavní faktory: prvním je kvalita **učitelů a výuky**. Učitelé hrají ústřední roli v procesu předávání dovedností, kompetencí a znalostí, jakož i při rozvoji

¹⁰ Výuka dvou cizích jazyků je nepovinná v Belgii (ve francouzském společenství), Německu, Irsku, Španělsku, Chorvatsku, Maďarsku a Spojeném království.

mezinárodní perspektivy již v rané fázi života jedince. Čím lepší učitel, tím lepší výsledky. V nadcházejících letech ale mnoho učitelů odejde do důchodu, a tak je do této profese zapotřebí přilákat dostatečný počet kvalifikovaných a motivovaných lidí. K tomu je nutné nabídnout jim kvalitní odbornou přípravu a atraktivní vyhlídky na profesní rozvoj a finanční ohodnocení.

Druhý faktor souvisí s **celoživotním učením**. Zatímco mladí lidé tráví většinu času ve vzdělávacím procesu, investice do kompetencí po ukončení studia klesají a u většiny lidí v průběhu celého zbytku života stagnují. Celoživotní učení nabízí prostor pro rekvalifikaci a zvyšování kvalifikace, ale i takových činností se účastní jen málo dospělých a většina z nich již dobrou kvalifikaci má. Celoživotního učení se účastní jen minimum dospělých s nízkou úrovní kvalifikace, včetně těch, kteří se potýkají s problémy v oblasti základních dovedností, jsou v nejisté pracovní situaci nebo v situaci roztržité práce. V současnosti mezi zeměmi EU, pokud jde o účast na celoživotním učení, panují značné rozdíly. Je velmi důležité usilovat o jejich odstranění a o zvyšování podílu lidí zapojených do učení po celý svůj život. Byl by to slibný způsob, jak zlepšit dovednosti a znalostní kapitál v Evropě. Ještě před dvěma generacemi byl klíčem k sociální bezpečnosti přístup k základnímu vzdělání. V dnešním rychle se měnícím světě tuto úlohu převzalo celoživotní učení.

Zároveň existují důkazy, že kvalitní vzdělávání v raném dětství vytváří pevný základ pro vzdělávání ve škole a během celého života, ale v praxi existují nedostatky v přístupu k takovému vzdělávání, jeho kvalitě a dostupnosti.

Třetím faktorem jsou **inovace a digitální technologie ve vzdělávání**. Nabízejí nové možné přístupy k výuce a vzdělávání, ale Evropa v jejich využívání zaostává. Příliš mnoho škol zatím nemá přístup k vysokorychlostnímu připojení a digitálním zařízením a učitelů, kteří využívají programy profesního rozvoje v těchto oblastech je málo.

Další postup (pokud jde o návrhy předložené níže, které zahrnují přístup k financování z prostředků EU po roce 2020, konečná rozhodnutí se budou přijímat až v kontextu budoucích jednání o financování EU a víceletém finančním rámci pro další období):

- posílit podporu učitelů zvýšením jejich mobility v Evropě a prostřednictvím sítě „eTwinning“, přičemž je cílem do roku 2020 dosáhnout počtu 600 000 uživatelů, a to i poskytováním hromadných otevřených kurzů online v rámci připravované **učitelské akademie EU**,
- dát impulz ke stimulaci celoživotního učení stanovením ambicióznějších referenčních hodnot pro účast na aktivitách celoživotního učení; tato účast by měla do roku 2025 dosáhnout úrovně 25 %,
- připravit **doporučení Rady o rámci kvality pro vzdělávání a péči v raném dětství** společně s ambicióznější **společnou referenční hodnotou**, jež by vyžadovala, aby se v rámci předškolních institucí nabídla místa nejméně 95 % dětem ve věku od 3 let do věku povinné školní docházky,
- připravit nový **akční plán digitálního vzdělávání na podporu inovačních, personalizovaných a digitálních vzdělávacích metod** a technologií, které pomohou zlepšit

výsledky vzdělávání, zavést **nový cíl propojitelnosti pro EU** s cílem zajistit, aby do roku 2025 měly všechny školy přístup k ultrarychlému připojení.

4. Posilování smyslu pro evropskou identitu a povědomí o kulturním dědictví

Mezi základní hodnoty, na nichž je založena Evropská unie, patří svoboda, demokracie, rovnost a dodržování zásad právního státu, lidských práv a důstojnosti. Tvoří součást naší evropské identity. **Vzdělávání, kultura a sport hrají klíčovou roli při propagaci aktivního občanství a společných hodnot** mezi nejmladšími generacemi. Jejich kombinace v konkrétních projektech místních komunit přispívá k posilování smyslu pro evropskou identitu. Iniciativám, jako je Evropský den ve školách¹¹, by se mělo dostat obnovené podpory a měly by se rozvinout do větší šíře.

EU provádí různé činnosti s cílem chránit a posilovat kulturní dědictví Evropy a poskytuje podporu kulturním a tvůrčím odvětvím. Disponuje také regulačním rámcem zaměřeným na zlepšování podmínek pro autory a tvůrce, aby mohli vytvářet a šířit díla v digitálním světě a získat za ně přiměřenou odměnu.

Dosažené výsledky na poli kultury či identity lze těžko měřit, ale platí, že kulturní aktivity přispívají k tomu, aby lidé obohacovali svoje zkušenosti, lépe se navzájem poznávali a porozuměli tomu, co znamená být „Evropan“. V této souvislosti již 30 let působí jako oslava a podpora kulturní rozmanitosti osvědčená iniciativa **Evropské hlavní město kultury**¹². Současně nelze podceňovat hospodářský význam kulturního průmyslu. Evropská kulturní a tvůrčí odvětví představují přibližně 4 % evropského HDP a zaměstnávají 8 milionů Evropanů.

Rok 2018, který bude Evropským rokem kulturního dědictví¹³, nabídne příležitost ke zvýšení povědomí o významu kultury a kulturního dědictví a především k připomenutí, že kulturní dědictví *patří nám všem*. Zároveň poskytne prostor k vyzdvižení hospodářské role, kterou kulturní dědictví sehrává. Kromě toho bude příležitostí ukázat, jak mohou digitální nástroje rozšířit přístup ke kulturnímu materiálu a možnostem, a upozornit na iniciativy jako **Europeana**¹⁴, která **podporuje** přístup ke kulturnímu dědictví v knihovnách, archivech a muzeích prostřednictvím digitálních nástrojů.

Program Kreativní Evropa¹⁵ podporuje šíření kulturních projektů napříč hranicemi, mobilitu umělců a širokou distribuci evropských filmů. Jeho součástí je i „záruční mechanismus pro kulturní a tvůrčí odvětví“, který se zaměřuje na zlepšení přístupu k financování pro malé a střední podniky působící v kulturních a tvůrčích odvětvích a pro rozvoj činností vycházejících z kulturních hodnot a/nebo uměleckých a jiných tvůrčích projevů. Záruční mechanismus funguje od 30. června 2016 a disponuje rozpočtem ve výši

¹¹ Evropský den ve školách je dobrým příkladem toho, jak mohou studenti navázat kontakt s Evropou. Od roku 2007 dává tento projekt, který zahájila kancléřka Merkelová u příležitosti německého předsednictví Rady, příležitost lépe poznat Evropu studentům v Německu. Politici ze všech úrovní politiky i úředníci evropských institucí jsou zvěni, aby navštívili školy a hovořili o evropských otázkách.

¹² https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_cs

¹³ https://ec.europa.eu/culture/european-year-cultural-heritage-2018_en

¹⁴ <https://www.europeana.eu/portal/en>

¹⁵ <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/>

121,4 milionu EUR na období 2016 – 2020. Poptávka po takových zárukách v současnosti roste: dohody již byly uzavřeny ve Španělsku, Francii, Rumunsku a další čtyři dohody se připravují v Belgii, Itálii a v České republice. V rámci programu MEDIA se od roku 1991 do tvorby evropských filmů a audiovizuálních děl investovalo více než 2,5 miliardy EUR – od výroby, přes propagaci až po přeshraniční distribuci.

Vzhledem k narůstajícím problémům, které pro kvalitní žurnalistiku a faktické zpravodajství představují „falešné zprávy“ a „alternativní fakta“, musíme zaujmout rozhodnější postoj k prosazování svobody, pluralismu a transparentnosti médií v Evropě. Ačkoli Evropa nemá žádnou přímou pravomoc nad sdělovacími prostředky, udržuje EU již řadu let úzké vztahy se stanicí **Euronews**. V roce 1993 několik evropských subjektů zajišťujících veřejnoprávní vysílání založilo stanici Euronews s ambicí zavést celoevropské veřejnoprávní vysílání, které by nabízelo přístup k nezávislým kvalitním informacím s celoevropskou perspektivou. V té době byl projekt koncipován tak, aby přispíval k posilování evropské identity. Proto EU této stanici poskytuje finanční pomoc, ačkoli se nestala jejím akcionářem: podporuje vysílání programů v devíti jazycích EU, ale i v arabštině a v perštině. Finanční prostředky EU dnes tvoří 36 % rozpočtu Euronews (25 milionů EUR ročně).

V průběhu let se ale evropští provozovatelé veřejnoprávního vysílání stali menšinovými akcionáři a zvýšil se akciový podíl soukromých provozovatelů vysílání ze třetích zemí a soukromých investorů. Narůstají obavy, zda stanice, která vystupuje jako evropský veřejnoprávní provozovatel vysílání, opravdu vždy odráží různorodost názorů v Evropě a evropské hodnoty. Proto je zapotřebí diskuze a rozhodnutí na politické úrovni o úrovni ambic, které má EU, pokud jde o budoucnost Euronews. Do tohoto procesu by měl být úzce zapojen Evropský parlament.

Další postup (pokud jde o návrhy předložené níže, které zahrnují přístup k financování z prostředků EU po roce 2020, konečná rozhodnutí se budou přijímat až v kontextu budoucích jednání o financování EU a víceletém finančním rámci pro další období):

- připravit **doporučení Rady o společných hodnotách, inkluzivním vzdělávání a evropském rozměru výuky**,
- posílit kapacitu financování záručního mechanismu pro kulturní a tvůrčí odvětví do roku 2020 s cílem umožnit bankovním a jiným finančním institucím z většího počtu zemí výrazně zvýšit financování malých a středních podniků v kulturních a tvůrčích odvětvích,
- do roku 2020 zahájit **strategii #Digital4Culture** s cílem propojit kulturu s digitálními technologiemi a využít jejich potenciál k posílení pozitivních hospodářských a sociálních vlivů kultury,
- do roku 2025 přetransformovat a posílit **Evropský program pro kulturu** na základě zásady uplatňování kulturního hlediska, jež je zakotvena ve Smlouvě, s cílem podporovat kulturní rozměr Unie prostřednictvím kultury a hodnot se zvláštním důrazem na evropskou identitu,
- posílit evropský rozměr stanice **Euronews**

5. Závěry a výhled do budoucna

Evropa je kulturní společenství postavené na sdílených hodnotách a úspěšné hospodářské integraci, tedy zejména vnitřním trhu. Sociálně tržní hospodářství Evropské unie je typickým rysem evropského způsobu života, v němž je hospodářská svoboda svázána se sociálními zásadami, jak je odráží evropský pilíř sociálních práv.

Politiky v oblasti vzdělávání a kultury jsou primárně v rukou členských států a jejich regionálních a místních orgánů. Politika na evropské úrovni hraje důležitou komplementární roli, a to zejména pokud jde o přeshraniční činnost (nejvýraznějším příkladem činnosti EU jsou v tomto ohledu programy Erasmus+ a Media). Je ve společném zájmu všech členských států potenciál vzdělávání a kultury v maximální míře využívat. Kolektivní úsilí by Evropě jakožto celku pomohlo lépe řešit úkoly, před nimiž stojí.

Vizí pro rok 2025 je proto Evropa, v níž studiu, učení ani výzkumu nestojí v cestě hranice. Kontinent, kde se stal samozřejmostí studijní či pracovní pobyt v jiném členském státě a kde je běžné, že lidé kromě své mateřštiny ovládají ještě dva další jazyky. Kontinent, kde lidé poji silný pocit identity Evropanů, s vědomím evropského kulturního dědictví i evropské rozmanitosti.

Naplňování této vize se musí stát předmětem společného úsilí. Bude to znamenat spolupráci, aby se dosáhlo **společného programu**, jenž bude zároveň plně respektovat zásadu subsidiarity.

Jádrem tohoto společného programu je myšlenka spolupráce při vytváření **evropského prostoru vzdělávání**, který bude založen na důvěře, vzájemném uznávání, spolupráci a výměně osvědčených postupů, mobilitě a růstu. Tento prostor by měl být ustaven do roku 2025, v zájmu čehož je třeba:

- umožnit mobilitu ve vzdělávání pro všechny,
- odstranit překážky v uznávání kvalifikací, a to na úrovni škol i univerzit,
- modernizovat tvorbu učebních osnov,
- podpořit výuku jazyků,
- vytvořit evropské univerzity světové úrovně, které budou navzájem hladce spolupracovat napříč hranicemi,
- zlepšit vzdělávání, odbornou přípravu i celoživotní učení,
- podpořit inovace v rámci vzdělávání digitálního věku,
- posílit podporu učitelů
- a chránit kulturní dědictví a rozvíjet smysl pro evropskou identitu a kulturu.

Investice do lidí ovšem něco stojí. Aby byla tato ambiciózní společná strategie věrohodná, bude muset Evropská unie přiměřeně investovat do lidí. Podpora mladých lidí při získávání zkušeností v jiném členském státě bude vyžadovat značné finanční prostředky. Politická ambice bude muset být svázána s prostředky na provádění jednotlivých opatření a musí být proto zohledněna v rámci budoucí debaty o financích EU.

Další prvky nebudou vyžadovat nové financování, ale investici do spolupráce, např. prostřednictvím zjednodušení právních předpisů týkajících se uznávání či odstranění právních překážek, které brzdí přeshraniční mobilitu a spolupráci.

Členské státy již do svých vzdělávacích systémů investují průměrně téměř 5 % HDP. Mezi jednotlivými členskými státy ale panují velké rozdíly, neboť některé vynaloží 4 % či méně (Rumunsko), zatímco jiné až 7 % (Dánsko). Má-li se dosáhnout vzestupné konvergence, **aby se Evropa stala kontinentem excelence**, bude zapotřebí zlepšit v některých členských státech investice do vzdělávání, aby se v rámci evropského průměru překlenuly rozdíly.

Investice do vzdělávání a odborné přípravy na úrovni EU doplňují úsilí členských států. To se týká celé řady nástrojů, od programů mobility (zejména Erasmus+), výzkumných a inovačních programů (Horizont 2020 a zejména Marie Curie-Sklodowska), evropských strukturálních a investičních fondů, finančních nástrojů (včetně investičního plánu pro Evropu, který již financuje projekty ve Finsku, v Portugalsku a Lotyšsku) a Útvaru na podporu strukturální reformy. Vzdělávání se primárně financuje z veřejných výdajů. Nicméně v situaci omezených veřejných financí na úrovni členských států i EU bude u některých druhů vzdělávacího vybavení (např. vysokorychlostní připojení ve školách) a některých forem vzdělávání (např. podpora spolupráce v rámci vysokoškolského vzdělávání) nutné prozkoumat možnosti využití inovativních forem financování, kupříkladu zapojením soukromých investic a využitím takových investičních nástrojů, jako je Evropský fond pro strategické investice.

Tento společný program bude prováděn na základě stávajícího rozdělení úkolů a kompetencí, s využitím vyzkoušených a prověřených způsobů spolupráce. Klíčovou úlohu při podpoře strukturálních reforem ke zlepšení výsledků vzdělávací politiky a dosahování **vzestupné konvergence** sehraje **Evropský semestr**. Prioritou bude poskytnout všem přístup ke kvalitnímu a inkluzivnímu vzdělávání, odborné přípravě a celoživotnímu učení, v souladu se zásadou číslo 1 evropského pilíře sociálních práv.

Stávající **spolupráce na úrovni EU v oblasti vzdělávání a odborné přípravy**, se zaměřením na výměnu zkušeností, vzájemné učení a informování vnitrostátních tvůrců politik o nejlepších postupech, které dokazují, co se na poli vzdělávání osvědčilo, by s ohledem na nové priority a **ambici vytvořit evropský prostor vzdělávání** dostala nový impulz s výhledem do roku 2025. Především by se podpořilo zahájení procesu („sorbonnský proces“), jenž by představoval politické a technické východisko úsilí o odstranění překážek při uznávání vysokoškolských diplomů a osvědčení o ukončení školní docházky a snahy o jednodušší přeshraniční uznávání osvědčení o absolvování odborné přípravy či o celoživotním učení.

Slovy předsedy Komise Junckera, která pronesl 1. března 2017 při prezentaci bílé knihy Evropské komise o budoucnosti Evropy: *„Evropská unie naše životy změnila k lepšímu. Musíme zajistit, aby tomu tak bylo nadále i pro ty, kteří přijdou po nás.“* Rozmanitost a bohatství naší Unie zachováme nejlépe tak, že při úvahách o tom, jak posílit naši společnou evropskou identitu, budeme věnovat primární pozornost vzdělávání a kultuře a v zájmu dosažení tohoto cíle budeme prosazovat konkrétní návrhy a iniciativy.

Vrcholní představitelé se vyzývají, aby při svém zasedání nad tématem vzdělávání a kultura dne 17. listopadu 2017 v Göteborgu prodebatovali těchto **šest klíčových politických návrhů** Evropské komise a poskytli k nim strategickou orientaci (aniž by tím bylo dotčeno rozhodování o následujícím víceletém finančním rámci):

- 1) do roku 2025 rozšířit **program Erasmus+** ve všech kategoriích, které již pokrývá (žáci, studenti, stážisti, učni a učitelé), s cílem zdvojnásobit počet účastníků a oslovit ty ze znevýhodněných prostředí,
- 2) připravit **doporučení Rady o zlepšení jazykového vzdělávání** v Evropě, v němž se stanoví referenční hodnota, podle které by do roku 2025 všichni evropští absolventi vyššího sekundárního vzdělávání měli mít dobrou znalost dvou jazyků vedle své mateřštiny (svých rodných jazyků),
- 3) připravit **doporučení Rady o vzájemném uznávání diplomů vysokoškolského vzdělání a osvědčení o ukončení školní docházky / studijních pobytech v zahraničí**. Součástí toho by mohl být i nový postup, který by čerpal ze zkušeností s existujícími modely spolupráce, aby se usnadnilo takové uznávání a učinil se další krok v oblasti přeshraničního uznávání osvědčení o odborné přípravě a celoživotním učení (tzv. „sorbonnský proces“),
- 4) posílit kapacitu financování záručního mechanismu pro kulturní a tvůrčí odvětví do roku 2020 s cílem umožnit bankám a jiným finančním institucím z většího počtu zemí výrazně zvýšit financování malých a středních podniků v kulturních a tvůrčích odvětvích,
- 5) usilovat o budování skutečně evropských univerzit, které budou moci vytvářet sítě, hladce spolupracovat i napříč hranicemi a konkurovat ostatním institucím na mezinárodní úrovni, což zahrnuje i **založení školy evropské a nadnárodní správy věcí veřejných** (jako součást Evropského univerzitního institutu v italské Florencii),
- 6) posílit evropský rozměr stanice **Euronews**.